

- разработка механизма синдицированного и ипотечного кредитования с соответствующей нормативной проработкой данных вопросов;
- внедрение механизма страхования вкладов;
- завершение формирования нормативно-правовой базы функционирования рынка финансовых деривативов;
- обеспечение соответствующих условий для активизации участия банков как наиболее подготовленных финансовых институтов в формировании и развитии фондового рынка;
- разработка необходимой законодательной базы, регламентирующей условия и механизм осуществления слияния и поглощения банков;
- стимулирование внедрения передовых информационных технологий, в т. ч. для осуществления транзакций во всех филиалах в рамках единой компьютерной сети с консолидацией всех данных в режиме ON-LINE в головном банке;
- создание системы единой унифицированной и консолидированной отчетности для филиальной системы коммерческих банков;
- создание системы мониторинга и управления рисками;
- формирование единой информационной системы управления банковским надзором.

Внедрение этих, а также других мер должно сопровождаться принятием соответствующих законодательных документов, регулирующих отношения между субъектами финансового рынка, функционирующих в сложных условиях финансового кризиса. К числу важнейших законодательных актов, принятие которых ожидается в ближайшее время, относятся законы Украины: «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність» (нова редакція), « Про гарантування вкладів фізичних осіб», « Про переказ коштів».

Таким образом, повышение эффективности функционирования банковской системы, ее институциональное развитие является важным гарантом обеспечения необходимой экономической и финансовой стабильности.

РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Сенищ П.М., Національний банк України

Широкі структурні зміни, які відбуваються в економіці України у період становлення державної незалежності і переходу до ринкових

відносин, вимагають значних перетворень і у грошово-кредитній політиці. Процес реформування банківської системи носить комплексний характер, він охоплює всі елементи банківського сектора і знаходиться у нерозривній взаємодії з усіма сферами діяльності держави. Дана реформа є логічним, черговим етапом продовження реформування банківської системи України.

Враховуючи пріоритетність задач, банківською системою послідовно:

- створено передову платіжну систему (СЕР);
- проведено грошову реформу та введено національну валюту;
- впроваджено нові інструменти регулювання грошового ринку;
- введено електронний депозитарій цінних паперів.

Реалізація цих завдань закономірно поставила нові вимоги до економічної і фінансової інформації, на підставі якої здійснюється макроекономічне та оперативне управління.

На виконання державної програми Національний банк розробив Програму реформування бухгалтерського обліку і звітності у Національному банку України та Програму реформування бухгалтерського обліку і звітності у комерційних банках. Ці програми були узгоджені з Світовим банком, оскільки реформування обліку і звітності було однією з умов надання Україні позики на структурну перебудову фінансового сектора.

Для координації дій щодо реалізації програм були створені робочі групи, в які були залучені фахівці комерційних банків та вчені вузів. Робота проводилась при підтримці Міжнародного валютного фонду, Центрального банку Нідерландів, Британського фонду "Ноу-хау", Агентства з Міжнародного розвитку США, ТАСІС ЄС.

1997 рік у банківській системі України був оголошений роком підготовки до проведення реформи і переходу на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності.

Реформа проводилась шляхом зміни старих і впровадження нових економічних категорій, формування нової фінансової звітності, в основу якої закладено реальну "економіку" банку, та створення принципово нових форм організації збору інформації.

Реформування бухгалтерського обліку і звітності в банківській системі охоплює кілька блоків питань, кожен з яких є окремим великим проектом, а саме:

- зміна норм обліку фінансових інструментів, що забезпечуватиме формування нових форм звітності;
- зміна Плану рахунків бухгалтерського обліку та підходів до його формування;

- принципово нова організація аналітичного обліку банку, завдяки чому з'явилась можливість отримувати необхідну статистичну інформацію;
- відокремлення від фінансового та створення нових видів обліку – управлінського, податкового та інших (наприклад, за наглядом за окремим сектором).
- перехід на прогресивну форму організації збору економічної і статистичної інформації – за економічними показниками;
- зміна руху потоків інформації (збирання інформації за економічними показниками від банку – юридичної особи, а не від філії);
- технічне забезпечення названих проектів при одночасній зміні всіх підсистем по обслуговуванню бухгалтерського обліку, звітності, платежів і засобів захисту, а також адаптації цих підсистем до експлуатації в реальних умовах при великих обсягах інформації.

Будь-яка реформа в обліку починається з перегляду звітності. Плануючи впровадити класичну фінансову звітність, яка містить балансовий звіт, звіт про фінансові результати та звіт про рух коштів, ми повинні були насамперед проаналізувати та впорядкувати діючу статистичну, наглядову, оперативну звітність. Далі у поле потрапляв План рахунків, який теж треба було переглянути, по-новому описати, зробивши з нього два документи різного спрямування – один для НБУ, другий – для комерційних банків. Третє важливе завдання, яке ми перед собою ставили, – це належне "навантаження" аналітичного обліку, який досі застосовували недостатньо. Надавши аналітичному обліку нової значимості, вдалося максимально наблизити Плани рахунків до потреб комерційних банків.

Слід сказати, що одним із найскладніших виявилось питання щодо розмежування обліку НБУ та комерційних банків. Діяльність цих двох рівнів банківської системи докорінно відрізняється не тільки видами їх операцій, а й (навіть у випадку схожих операцій) методологією їх обліку та звітності.

На виконання програми спеціалісти Національного банку розробили нові Плани рахунків бухгалтерського обліку (враховуючи різні функції центральних банків і комерційних банків, впроваджено два різних Плани рахунків); інструкції щодо застосування цих планів; нові Правила організації фінансової та статистичної звітності банків України, а також Порядок ведення аналітичного обліку установами банків України. Одночасно були розроблені нормативні документи, що регламентують порядок бухгалтерського обліку в установах банків основних фінансових інструментів та базуються на міжнародних

принципах бухгалтерського обліку, а саме:

- "Правила бухгалтерського обліку банками України обмінних операцій в іноземній валюті та банківських металів"
- "Правила бухгалтерського обліку процентних доходів і витрат банків";
- "Інструкція з обліку основних засобів та нематеріальних активів";
- "Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами установ комерційних банків України";
- для організації податкового обліку розроблені та надіслані банкам "Рекомендації щодо ведення податкового обліку".

Розроблено ряд нормативних документів, що регламентують порядок бухгалтерського обліку в установах Національного банку України, а саме :

- "Порядок бухгалтерського обліку кредитів Європейського банку реконструкції та розвитку в іноземній валюті у Національному банку України";
- "Тимчасовий порядок бухгалтерського обліку спотових та форвардних операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, монетарного золота та банківських металів у Національному банку України";
- "Порядок бухгалтерського обліку цінних паперів нерезидентів в іноземній валюті в Національному банку України";
- "Порядок бухгалтерського обліку кредитів, наданих Національним банком України комерційним банкам у національній валюті";
- "Порядок роботи з рахунками Міжнародного валютного фонду у Національному банку України";
- "Порядок роботи з портфелями фінансових інструментів у вільно конвертованій валюті у Національному банку України";
- "Порядок роботи з короткостроковими депозитами у вільно конвертованій валюті у Національному банку України";
- "Зміни та доповнення до Порядку роботи з портфелями фінансових інструментів у вільно конвертованій валюті у Національному банку та Порядку роботи з короткостроковими депозитами у вільно конвертованій валюті у Національному банку України";
- "Порядок бухгалтерського обліку за операціями з державними цінними паперами у національній валюті в НБУ".

У зв'язку зі зміною Плану рахунків та нових підходів до обліку було внесено необхідні зміни у більшість нормативних документів Національного банку, зокрема в документи, що регламентують еко-

номічні показники діяльності банківської системи.

Суть реформи, що проводиться банківською системою полягає в забезпеченні чіткої економічної інформації, що дає уяву про реальну вартість активів банку, їх ризикованість і доходність та, відповідно, реальну вартість капіталу банку. Для досягнення цієї мети вказаними документами закладено необхідний інструментарій. У першу чергу – це застосування методу нарахування за всіма активними і пасивними операціями банку та визначення доходності банку як показника діяльності, а не як певного грошового показника, як це було раніше. Крім цього, закладено механізми для створення прозорої системи резервів на покриття ризиків і можливих втрат та впровадження в практику системи переоцінок активів банку.

Особливостями плану рахунків бухгалтерського обліку установ банків є:

- мультивалютність;
- наявність управлінського обліку;
- подвійний запис операцій за позабалансовими рахунками;
- нові вимоги до аналітичних рахунків.

План рахунків забезпечує мультивалютний облік операцій. Операції в іноземній валюті здійснюються за тими ж рахунками, що і операції в гривні.

Зв'язок між операціями в іноземній і національних валютах забезпечують технічні рахунки:

- рахунок валютних позицій;
- рахунок гривневого еквівалента валютних позицій.

Аналогічно здійснюється облік банківських металів. У разі зміни валютного курсу активи і зобов'язання в іноземній валюті, а також позабалансові рахунки в іноземній валюті переоцінюються.

Установа банку встановлює внутрішні правила управлінського обліку, що передбачають форми, принципи та цілі.

Аналітичний облік забезпечується за допомогою аналітичних рахунків. Відкриття будь-яких аналітичних рахунків передбачає наявність обов'язкових параметрів згідно з вимогами Національного банку України.

Реформою обліку і звітності передбачалось створення фінансового обліку, який би не був "підігнаний" під податковий облік.

Розмежування фінансового та податкового обліку – один з тих принципів, на засадах яких змінювалась ідеологія бухгалтерського обліку. Правильність цього підходу була підтверджена на практиці при внесенні змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств", якими передбачено ведення податкового обліку.

Законом кардинально змінено підхід до визначення об'єкта оподаткування. Якщо раніше різниця між доходами та витратами слугувала як фінансовим результатом банку, так і базою для оподаткування, то тепер різниця між доходами та витратами є лише фінансовим результатом банку. База для оподаткування визначатиметься окремо, за даними податкового обліку. Таким чином, в банківській системі вперше в Україні відокремлено податковий облік від фінансового, проводиться становлення та адаптація їх у нових умовах.

Перехід банківської системи на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності має велике економічне і політичне значення. Насамперед, це:

- створення в країні фінансового обліку за міжнародними принципами в умовах чинного законодавства;
- підвищення ефективності управління комерційним банком;
- посилення нагляду за банками і, як наслідок, можливість раннього реагування наглядових служб при погіршенні фінансового стану банку або при підвищенні ризикової діяльності;
- створення передумов для організації внутрішнього аудиту банку;
- прискорення інтеграції українських банків у світове банківське товариство, підвищення їх рейтингу у світі;
- зростання уваги потенційних інвесторів до фінансового ринку України.

На цьому етапі йдеться лише про попередні результати реформи, оскільки реформування обліку – це не одноразовий процес, а складна, тривала робота над вдосконаленням та дальшим розвитком закладених основ.

Вважаємо, що ця реформа в банківській системі в цілому проведена успішно, при цьому забезпечено адаптацію платіжної системи та безперебійне обслуговування клієнтури в умовах повної заміни всіх номерів рахунків.

Питання впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в Україні нині широко вивчається міжнародними фінансовими організаціями, які попередньо дають високу оцінку проведеної роботи.

Практика підготовки і проведення реформи, підходи до вирішення ряду економічних питань і особливостей розробки облікових інструментів, питань технічного забезпечення цієї роботи можуть бути використані при переведенні на нові стандарти інших секторів економіки України.

В даний час продовжується робота щодо вдосконалення організації бухгалтерського обліку в банках, створення стандартів обліку фі-

нансових інструментів. Попереду – розвиток в Україні фінансових ринків та інтеграція країни у європейську і світову економіку. Створення МСБО – справа ще далеко не завершена, а отже, потребує від нас великих зусиль і великої праці.

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Воронова Л.В.

Національний банк України

Інформаційне забезпечення є одним із найважливіших важелів адміністрування як на мікро-, так і на макрорівні. Його удосконалення є вічним питанням.

Усім відомо, що успіх будь-якої справи полягає в першу чергу в правильному виборі шляхів і методів її виконання. Неможливо прийняти оптимальне рішення без необхідної інформації.

Тому з перших років існування в Україні дворівневої банківської системи Національний банк України розпочав роботу, пов'язану зі створенням інформаційної системи, яка б у першу чергу забезпечила його потреби при виконанні регулюючих та наглядових функцій, потреби органів законодавчої і виконавчої влади України, міжнародних фінансових організацій, посольств, центральних банків інших країн, комерційних банків, фінансових установ, науково-дослідних організацій, засобів масової інформації та фізичних осіб, для яких грошово-кредитна й валютна політика НБУ і стан банківської системи є важливими відправними точками їхньої діяльності.

Хочу відзначити, що з чотирьох макроекономічних систем даних, які є основою прогнозування та аналізу економічного розвитку країни, дві – грошово-кредитна і банківська статистика та статистика платіжного балансу – розробляються, підтримуються в актуалізованому стані й розповсюджуються Національним банком України. Інформація, яка базується на зазначених системах даних, необхідна Національному банку України як центральному банку держави для розробки та здійснення грошово-кредитної і валютної політики та контролю за діяльністю комерційних банків.

І, звичайно, відповідна інформація щодо грошового обігу, банківської діяльності, розвитку зовнішнього сектора економіки в Україні необхідна таким міжнародним фінансовим організаціям, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, членом яких є Україна, Банк міжнародних розрахунків у Базелі, центральні та комерційні банки інших держав, іноземні посольства та ін.

Оскільки Україна стала на шлях побудови демократичного суспільства з ринковою економікою відкритого типу, створення передумов для оцінки ситуації в країні, зіставлення її економіки з економіками інших країн світу є сьогодні вкрай необхідним. Отже, прямим обов'язком Національного банку є своєчасне і правдиве донесення необхідної інформації монетарного та банківського характеру до її користувачів, проведення роз'яснювальної роботи щодо інструментів грошово-кредитної і валютної політики та контролю за діяльністю комерційних банків. Розповсюдженню підлягає також інформація, яка стосується платіжного балансу України.

Стисло зупинюся на досягненнях інформаційної діяльності Національного банку України.

Основний результат – створення статистики двох макроекономічних систем даних – монетарної і банківської статистики і статистики платіжного балансу. Важлива передумова цього – освоєння методології МВФ, створення національної платіжної системи з використанням передових комп'ютерних технологій і запровадження електронної пошти, що забезпечило збирання та обробку необхідної фінансової і статистичної інформації.

У зв'язку з членством у МВФ і взятими Україною зобов'язаннями з грудня 1992 року НБУ щомісяця подає МВФ зведені балансові звіти Національного банку та комерційних банків, які агреговані за методологією МВФ, а також інформацію щодо процентних ставок і валютних курсів, а з 1994 року – також статистику платіжного балансу України.

Із січня 1993 року виходить щомісячне статистичне видання "Бюлетень Національного банку України", яке з 1998 року видається українською, російською та англійською мовами і яке стало основним провідником інформаційної діяльності центрального банку держави. На початку 1996 року Національний банк України в результаті чіткого розмежування відкритої інформації та інформації обмеженого доступу, власником якої він є, значно скоротив перелік відомостей, опублікування яких обмежується.

Враховуючи вимоги світових стандартів, Економічний департамент ретельно працює над удосконаленням структури бюлетеня.

Так, у квітні 1996 року розпочато видання "Платіжного балансу України" – щоквартального додатку до «Бюлетеня НБУ» українською мовою, у якому подаються табличні матеріали щодо платіжного балансу, друкується аналіз розвитку зовнішнього сектора економіки та впливу поточної економічної політики на його стан. Це видання з 1998 року публікується також англійською мовою, що сприятиме ширшому його розповсюдженню.